

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮSTATYMO
DĖL JUNGTINIŲ TAUTŲ JŪRŲ TEISĖS KONVENCIJA GRINDŽIAMO SUSITARIMO
DĖL JŪRŲ BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS IŠSAUGOJIMO IR TAUSAUS JOS
NAUDOJIMO NACIONALINEI JURISDIKCIJAI NEPRIKLAUSANČIUOSE
RAJONUOSE RATIFIKAVIMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos įstatymo dėl Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija grindžiamo susitarimo dėl jūrų biologinės įvairovės išsaugojimo ir tausaus jos naudojimo nacionalinei jurisdikcijai nepriklausančiuose rajonuose ratifikavimo (toliau – Ratifikavimo įstatymas) projekto tikslas – ratifikuoti 2023 m. birželio 19 d. Niujorke priimtą Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija grindžiamą susitarimą dėl jūrų biologinės įvairovės (*angl. Agreement under the United Nations Convention on the Law of the Sea on the Conservation and Sustainable Use of Marine Biological Diversity of Areas beyond National Jurisdiction*) (toliau – BBNJ Susitarimas), kurį užsienio reikalų ministras Lietuvos Respublikos vardu pasirašė 2023 m. rugsėjo 20 d.

Siūlomas ratifikuoti BBNJ Susitarimas, papildydamas 1982 m. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija nustatytą jūrų režimą, plėtoja atsaką į biologinį vandenynų ekosistemų nykimą ir pablogėjusią jų būklę, kurią sukėlė klimato kaita, tarša ir jūrų išteklių pernelyg didelis išnaudojimas. BBNJ Susitarimu siekiama užtikrinti jūrų biologinės įvairovės apsaugą ir tvarų jos naudojimą jūrų teritorijose už nacionalinių jurisdikcijų ribų. Tokios teritorijos apima beveik du trečdalius pasaulio vandenyno ir apie 95% jo tūrio, įskaitant atvirą jūrą bei tarptautinį jūrų dugną. BBNJ Susitarimas reglamentuoja tokius klausimus, kaip jūrų genetinių išteklių naudojimas, gaunamos naudos pasidalijimas, saugomos jūrų teritorijos, aplinkos poveikio vertinimas ir kt. Įgyvendinant BBNJ Susitarimą, valstybės įsipareigoja stiprinti jūrų mokslinių tyrimų pajėgumus ir užtikrinti jūrų technologijų perdavimą. BBNJ Susitarimu bus sukurta nauja institucinė struktūra, kurią sudarys sekretoriatas, mokslo ir technikos įstaiga, keitimosi informacija centras, pajėgumų stiprinimo ir jūrų technologijų perdavimo komitetas ir galimybės naudotis ištekliais ir naudos pasidalijimo komitetas.

BBNJ Susitarimas taikomas teritorijoms už nacionalinės jurisdikcijos ribų, o bendrasis jo tikslas – užtikrinti šių teritorijų jūrų biologinės įvairovės išsaugojimą ir tausų naudojimą tiek dabar, tiek ilguoju laikotarpiu, veiksmingai įgyvendinant atitinkamas Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos nuostatas ir stiprinant tarptautinį bendradarbiavimą bei koordinavimą. BBNJ Susitarimas prisidės įgyvendinant Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. tikslus, visų pirma 14-ąjį tikslą „Gyvybė vandenyse“, Jungtinių Tautų bendrąją klimato kaitos konvenciją ir Paryžiaus susitarimą. Be to, BBNJ Susitarimas prisidės įgyvendinant Kunmingo–Monrealio pasaulinės biologinės įvairovės programos (*Global Biodiversity Framework*), priimtą 2022 m. gruodžio 7–19 d. įvykusiame penkioliktajame 1992 m. Biologinės įvairovės konvencijos, kurios šalimi narė yra ir Lietuva, šalių konferencijos posėdyje, tikslų ir uždavinių. BBNJ Susitarimas prisidės prie šios programos tikslo iki 2030 m. užtikrinti veiksmingą bent 30% pasaulio sausumos, vidaus vandenų, pakrančių zonų ir vandenynų apsaugą bei valdymą, taip pat prie tikslo didinti naudos, gaunamos iš genetinių išteklių ir skaitmeninės sekos informacijos, pasidalijimą.

BBNJ Susitarimas įsigaliojo 2026 m. sausio 17 d. Šiuo metu BBNJ Susitarimą pasirašė 145 valstybės, įskaitant Europos Sąjungą (toliau – ES) ir visas jos valstybes nares, o ratifikavo - 93 valstybės.

BBNJ Susitarimas kaip ir JT jūrų teisės konvencija yra mišraus pobūdžio tarptautinė sutartis, t. y. tam tikrų BBNJ Susitarimu reglamentuojamų klausimų atžvilgiu kompetencija yra perduota ES. ES ir jos valstybės narės nuo pat diskusijų dėl BBNJ Susitarimo sudarymo pradžios Jungtinėse Tautose aktyviai palaiko BBNJ Susitarimą. Derybų dėl BBNJ Susitarimo metu Europos Komisija ir ES valstybės narės užtikrino, jog BBNJ Susitarimo tekstas būtų visiškai suderintas su taisyklėmis ir politikos kryptimis aplinkos politikos srityje. Atsižvelgiant į tai, BBNJ Susitarimo

nuostatos yra suderintos su ES *acquis* ir jį papildo įtvirtindamos ES lygmeniu taikomas principus – atsargumo, ekosisteminio požiūrio, skaidrumo ir atskaitomybės – veikloms, vykdomoms už nacionalinės jurisdikcijos ribų.

2024 m. birželio 17 d. ES Taryba priėmė sprendimą [Nr. 2024/1830](#), pagal kurį 2025 m. gegužės 28 d. BBNJ Susitarimas sudarytas (ratifikuotas) ES vardu. Kartu minėtu ES Tarybos sprendimu visos ES valstybės narės įsipareigojo ratifikuoti šį susitarimą ir numatė, jog sieks tai padaryti kiek galima greičiau. Iki šiol jį ratifikavo 17-a ES valstybių narių (Austrija, Belgija, Kroatija, Kipras, Danija, Suomija, Prancūzija, Graikija, Vengrija, Airija, Latvija, Liuksemburgas, Malta, Portugalija, Rumunija, Slovėnija, Ispanija), o kitos siekia ratifikuoti kiek galima greičiau, kad galėtų kaip pilnateisės BBNJ Susitarimo šalys dalyvauti ir balsuoti 2027 m. sausio 11–22 d. vyksiančioje pirmojoje BBNJ Susitarimo Šalių konferencijoje. BBNJ Susitarimo Šalies statusas yra ypač svarbus ES, nes tai sudaro prielaidas užtikrinti nuoseklų ES ir jos valstybių narių interesų atstovavimą BBNJ Susitarimo Šalių konferencijoje, kurioje priimami šio susitarimo praktiniam įgyvendinimui būtini sprendimai, tame tarpe dėl Sekretoriato būstinės vietos, šalių konferencijos ir kitų BBNJ Susitarimu įsteigiamų institucijų posėdžių bei susitikimų periodiškumo, šių institucijų sudėties, narių skaičiaus ir jų skyrimo procedūrų, bei dėl BBNJ Susitarimo biudžeto dydžio.

Pažymėtina, kad pirmoji BBNJ Susitarimo Šalių konferencija vyks 2027 m. sausio mėn., t. y. Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai metu, todėl Lietuvai ypač aktualu iki tol užbaigti BBNJ Susitarimo ratifikavimo procedūras ir užtikrinti tinkamą pasirengimą, siekiant aktyviai ir nuosekliai prisidėti prie ES pozicijų formavimo bei veiksmingai atstovauti Sąjungos interesams.

BBNJ Susitarimas turi būti ratifikuotas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 138 straipsnio pirmosios dalies 6 punktu kaip tarptautinė daugiašalė sutartis.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą inicijavo ir parengė Aplinkos ministerija, bendradarbiaujant su Užsienio reikalų ministerija. Teisės aktų projektus parengė Aplinkos ministerijos Gyvūnijos išteklių valdymo politikos grupės (vadovė – Agnė Razmislavičiūtė-Palionienė, tel. +370 615 62179, el. p. agne.razmislaviciute-palioniene@am.lt) vyriausioji specialistė Dovilė Lenkauskaitė (tel. +370 646 68134, el. p. dovile.lenkauskaite@am.lt), bendradarbiaujant su Užsienio reikalų ministerijos Tarptautinės teisės departamento Tarptautinės viešosios teisės skyriaus vedėja Laima Birštunaite (tel. +370 5 236 2876, el. p. laima.birstunaite@urm.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Nacionaliniuose teisės aktuose nėra nuostatų, kurios tiesiogiai reglamentuotų už nacionalinės jurisdikcijos ribų vykdomas BBNJ Susitarime numatytas veiklas, įskaitant teritorijomis grindžiamas valdymo priemones (tarp jų – jūrų saugomų teritorijų steigimą), jūrų genetinių išteklių nacionalinei jurisdikcijai nepriklausančiuose rajonuose ir su jais susijusios skaitmeninės sekos informacijos rinkimą ir naudojimą, taip pat kitas veiklas, kurioms pagal BBNJ Susitarimą taikomos poveikio aplinkai vertinimo procedūros.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

BBNJ Susitarimas taikomas teritorijoms už nacionalinės jurisdikcijos ribų, o bendrasis jo tikslas – užtikrinti šių teritorijų jūrų biologinės įvairovės išsaugojimą ir tausų naudojimą tiek dabar, tiek ilguoju laikotarpiu, veiksmingai įgyvendinant atitinkamas Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos nuostatas ir stiprinant tarptautinį bendradarbiavimą bei koordinavimą. Susitarimas apima keturias pagrindines sritis: jūrų genetinius išteklius ir naudos pasidalijimą, rajonų valdymo priemones, įskaitant saugomas jūrų teritorijas, poveikio aplinkai vertinimą, taip pat pajėgumų stiprinimą ir jūrų technologijų perdavimą.

Ratifikavusi BBNJ Susitarimą Lietuva prisidėtų prie tarptautinės teisinės sistemos, skirtos jūrų biologinės įvairovės apsaugai už nacionalinės jurisdikcijos ribų, stiprinimo. Kadangi BBNJ

Susitarimas reglamentuoja veiklą ir procesus atvirojoje jūroje bei kitose nacionalinei jurisdikcijai nepriklausančiose teritorijose, jo įgyvendinimas yra reikšmingas ir Baltijos jūros regiono valstybių bendradarbiavimo platesniame Šiaurės Atlanto ir pasaulio vandenynų kontekste požiūriu. Praktiniu lygmeniu BBNJ Susitarimo įgyvendinimas sustiprins Lietuvos galimybes dalyvauti tarptautiniuose sprendimų priėmimo procesuose dėl jūrų biologinės įvairovės išsaugojimo. Visų pirma Lietuva galės dalyvauti Susitarimo šalių konferencijos ir jos pagalbinių institucijų veikloje, keistis moksliniais ir techniniais duomenimis, dalyvauti rengiant bei įgyvendinant rajonų valdymo priemones, įskaitant saugomų jūrų teritorijų steigimą nacionalinei jurisdikcijai nepriklausančiuose rajonuose, ir prisidėti prie poveikio aplinkai vertinimo procesų. Susitarimas taip pat numato informacijos keitimosi centrą (*Clearing-House Mechanism*), kuris bus svarbi priemonė dalijantis informacija apie susitarimo įgyvendinimą.

BBNJ Susitarimas taip pat prisidės įgyvendinant Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. tikslus, visų pirma 14-ąjį tikslą „Gyvybė vandenyse“, Jungtinių Tautų bendrąją klimato kaitos konvenciją ir Paryžiaus susitarimą. Be to, BBNJ Susitarimas prisidės įgyvendinant Kunmingo–Monrealio pasaulinės biologinės įvairovės programos (*Global Biodiversity Framework*), priimtą 2022 m. gruodžio 7–19 d. įvykusiame penkioliktajame 1992 m. Biologinės įvairovės konvencijos, kurios šalimi nare yra ir Lietuva, šalių konferencijos posėdyje, tikslų ir uždavinių. BBNJ Susitarimas prisidės prie šios programos tikslo iki 2030 m. užtikrinti veiksmingą bent 30% pasaulio sausumos, vidaus vandenų, pakrančių zonų ir vandenynų apsaugą bei valdymą, taip pat prie tikslo didinti naudos, gaunamos iš genetinių išteklių ir skaitmeninės sekos informacijos, pasidalijimą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Ratifikavus BBNJ Susitarimą neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Numatoma, kad Ratifikavimo įstatymas tiesioginio poveikio kriminogeninei situacijai ir korupcijai nedarys.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Ratifikavus BBNJ Susitarimą, tiesioginio poveikio verslo sąlygoms ir jo plėtrai nenumatoma.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Teisės aktų projektai atitinka Dvidešimt pirmosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2026 m. liepos 14 d. nutarimu Nr. XV-1157 „Dėl Dvidešimt pirmosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 640 punkto (imsimės kompleksinių veiksmų, siekdami sustabdyti biologinės įvairovės nykimą) bei kitas su biologinės įvairovės apsauga susijusias nuostatas.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Įgyvendinant BBNJ Susitarimo nuostatas būtina peržiūrėti nacionalinį teisinį reguliavimą ir, prireikus, jį patikslinti, siekiant užtikrinti suderinamumą su BBNJ Susitarime nustatytais reikalavimais bei sudaryti teisinę prielaidą praktiniam jo įgyvendinimui. Atsižvelgiant į BBNJ Susitarimo reguliavimo sritis, pirmiausia tikslinga peržiūrėti šiuos teisės aktus: Lietuvos

Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymą, Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymą ir Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymą.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Ratifikavimo įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Ratifikavimo įstatymo projekte nėra sąvokų ar jas įvardijančių terminų, kuriuos reikėtų įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Ratifikavimo įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Artimiausiu metu mažai tikėtina, jog Lietuva nacionaliniu lygiu inicijuos ar vykdys BBNJ Susitarime reglamentuojamas veiklas už nacionalinės jurisdikcijos ribų.

Vis dėlto, įgyvendinant BBNJ Susitarimo nuostatas Lietuvos Respublikoje, gali kilti poreikis peržiūrėti ir, prireikus, patikslinti nacionalinį teisinį reguliavimą, siekiant sudaryti prielaidas įgyvendinti Susitarime numatytas priemones ir procedūras nacionaliniu lygmeniu, tame tarpe veiklų teritorijose už nacionalinės jurisdikcijos ribų poveikio aplinkai vertinimo organizavimą, nuostatų dėl naudos pasidalijimo, susijusios su jūrų genetinėmis ištekliais ir skaitmeninės sekos informacija, taikymą. Atsižvelgiant į tai, prireikus turės būti peržiūrėti šie teisės aktai: Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymas, Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas ir Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas.

Šių teisės aktų peržiūros apimtis, taip pat galimi jų pakeitimai ar papildomų teisės aktų, įskaitant poįstatyminius teisės aktus, priėmimas tiesiogiai priklausys nuo Europos Komisijos pateiktos ES direktyvos, kuria siekiama perkelti BBNJ Susitarimo nuostatas į ES teisę, projekto tolesnės teisėkūros eigos ir galutinio turinio, taip pat nuo būsimų BBNJ Susitarimo Šalių konferencijos sprendimų dėl praktinio Susitarimo nuostatų įgyvendinimo. Pažymėtina, kad šiuo metu galutinis sprendimas dėl minėtos ES direktyvos priėmimo dar nėra priimtas, o visapusiškam praktiniam BBNJ Susitarimo nuostatų įgyvendinimui tikėtina prireiks kelių Šalių konferencijos sesijų; pirmoji Šalių konferencijos sesija numatyta 2027 m. sausio 11–22 d.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Galutinės finansinės-institucinės BBNJ Susitarimo įgyvendinimo išlaidos ir kiekvienai BBNJ Susitarimo šaliai tenkantis įmokų dydis dar nėra žinomas. Planuojama, kad BBNJ Susitarimo biudžeto išlaidos bus paskirstytos visoms BBNJ Susitarimo šalims, remiantis įmokų į Jungtinių Tautų biudžetą skaičiavimo skale. ES Komisijos atstovų nuomone, šalims tenkantis įmokų dydis gali būti panašus į šalių įmokas mokamas pagal Biologinės įvairovės konvenciją (Lietuvos įnašas už narystę Biologinės įvairovės konvencijoje 2025 m. buvo 14 847 EUR, 2024 m. – 12 626 EUR, o 2023 m. – 11 900 EUR). Vis dėlto, galutinės finansinės-institucinės BBNJ Susitarimo įgyvendinimo išlaidos priklausys nuo prie BBNJ Susitarimo prisijungusių šalių skaičiaus, sprendimų dėl Sekretoriato būstinės vietos, Sekretoriato ir šalių narių susitikimų dažnumo, kitų šiuo susitarimu įsteigiamų institucijų narių ir privalomų susitikimų skaičiaus. Galutinės išlaidos tikėtina bus

žinomos tik po 2027 m. sausio 11-22 d. vyksiančios pirmosios Šalių konferencijos, kurioje bus priimti sprendimai dėl steigiamų institucijų ir susitarta dėl pirmojo BBNJ Susitarimo biudžeto.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Ratifikavimo įstatymo projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Įstatymo projekto reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai įstatymo projekte vartojami žodžiai pagal Europos žodyną „Eurovoc“: „susitarimas (ES)“, „JT konvencija“, „poveikis aplinkai“ „daugiašalis susitarimas“, „jūrų ištekliai“, „technologija“, „jūrų teisė“, „saugoma teritorija“, „jūrų teisė“, „biologinė įvairovė“, „jūrų išteklių naudojimas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
